

Nike Kocijančič Pokorn

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 821.112.2–93.03=163.6:316.75«1945/1955»

Skrita ideologija v prevodih otroške literature

V mnogih družbah, tudi slovenski, so manipulacije, kulturni predsodki, asimilacije in namerna preoblikovanja prevodov pogosti: najbolj razvidni pa so ti posegi v prevodih otroške in mladinske literature. Takšno sistematično poseganje ciljne družbe v prevode bo prikazano na slovenskih prevodih, ki so nastali v prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne. Posebna pozornost bo namenjena prevodu dela *Bambi* Felixa Saltena. Splošno bralstvo in strokovna javnost se večinoma ne zavedata, da so bila ta besedila spreminjana, zato ideološko spremenjene prevode še vedno ponatiskujemo in jih uvrščamo v osnovnošolska berila in učbenike za slovenski jezik in književnost.

prevajanje otroške in mladinske literature, socializem, religija, *Bambi*

In many societies, including Slovenian society, manipulations, cultural judgments, assimilations, and intentional reshaping of translations are common: these interventions are most apparent in translations of children's and juvenile literature. Such systematic encroachment of the target society into translations is exemplified through Slovenian translations created in the first decade after the Second World War. Special attention is dedicated to the translation of *Bambi* by Felix Salten. The general public and literature specialists are generally unaware that these texts were changed, and so ideologically altered translations are still being reprinted and included in primary school readers and textbooks for Slovenian language and literature.

translating children's and juvenile literature, Communism, religion, *Bambi*

Prevod ni nikoli posledica nevtralnega in objektivnega prenosa vsebine izvirnika v ciljni jezik. Na eni strani je vsak prevod interpretacija, samosvoja reprodukcija besedila, ki se dovrši ob razumevanju izrečenega v besedilu (Gadamer 2001: 313–317), odraz posebnega razumevanja izvirnika, ki se izmika popolnemu in dokončnemu zajetju (Venuti 1995: 18); na drugi strani pa je prevod obnem tudi odraz vrednot ter ideoloških in poetoloških pozicij ciljne družbe (Lefevere 1992). Prevod tako ne samo ubeseduje izvirno besedilo v drugem jeziku na drugačen način, temveč lahko pogosto tudi izrazi nekaj drugega, kot izvirno besedilo v resnici je (Ricoeur 2004, 2006: 28).

V mnogih družbah, tudi slovenski, so manipulacije, kulturni predsodki, asimilacije in namerna preoblikovanja v prevodih pogosti: najbolj razvidni pa so v prevodih otroške in mladinske literature (Puurtinen 1992; Du-Nour 1995; Fernandez Lopez 2000; Malmkjaer 2003, 2004; Desmidt 2006; Oittinen 2006; Mazi-Leskovar 2011). Prevodi otroške in mladinske literature so namreč tisti žanr, kjer so skrite priredbe pri prevodu dovoljene in so posegi v besedilo pogosto celo zaželeni. Ta odprtost za možnost »popravljanja« besedila po vsej verjetnosti izhaja iz prepričanja, da otroška literatura, in sicer tudi dela, ki niso odkrito didaktična, ne sme škodovati razvoju otroka ali mladostnika v idealnega državljana ali posameznika – ker pa seveda tudi pojem idealnega odraslega človeka ni nespremenljiv, so prevodi otroške literature zelo pogosto odsevi ideologije posamezne kulture ciljnega jezika.

Če se zazremo v slovensko zgodovino, lahko takšno poseganje ciljne družbe najdemo v vseh obdobjih prevajanja otroške literature: najdemo jo v obdobju prvih prevodov, ki so nastajali v 19. stoletju (npr. v močno skrajšanih prevodih *Gulliverjevih popotovanj* Jonathana Swifta nikoli ne najdemo opisa, kako je Gulliver z uriniranjem pogasil požar v palači (Swift 1894), kot tudi v času pred drugo svetovno vojno: na primer prevod *Winnetouja* iz leta 1931, ki ga je naredil teolog Jehart, izpušča vse odlomke, v katerih je Winnetou kritičen do osvajalskih krščanskih misijonarjev, in poudarja odlomke, v katerih je opisana Winnetoujeva spreobrnitev v krščanstvo (May 1931). Tudi danes sodobna družba večkrat popravi v predelanih prevodih elemente, ki se ji zdijo moteči za otroškega bralca. Morda najizrazitejše pa se takšno poseganje ciljne družbe, ki skuša zakriti ali potlačiti vse teme in elemente, ki niso v skladu z ideološkimi imperativi družbe, kaže v slovenskih prevodih otroških in mladinskih del, ki so nastali v prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne, torej v času nastajajoče socialistične družbe. V obdobju od 1945 do 1955, ki ga je zaznamovalo izrazito pomanjkanje papirja, črnila in tiskarn (gl. npr. poročilo Komisije za tisk pri SZDLS (Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije) iz leta 1952, AS 531, a.e. 139), je bilo namreč v slovenskem prostoru vseeno ponovno prevedenih 14 mladinskih in otroških besedil, ki jih sodobna stroka označuje kot klasična dela otroškega in mladinskega leposlovja:

1. Harriet Beecher Stowe – *Uncle Tom's Cabin* (prevedeno leta 1853, 1888, 1918, 1932, 1934, ponovno prevedeno leta 1954);
2. Pravljice Hansa Christiana Andersena (prevedeno leta 1863, 1869, 1923, 1928, 1940, 1944, ponovno prevedeno leta 1950);
3. Daniel Defoe – *Robinson Crusoe* (prevedeno leta 1876, 1904, 1915, 1920, 1923, 1924, 1925, 1936, 1945, ponovno prevedeno leta 1946);
4. Pravljice bratov Grimm (prevedeno leta 1880, 1887, 1903, 1930, 1932, 1935, 1938, 1944; ponovno prevedeno leta 1953–1958);
5. Jonathan Swift – *Gulliver's Travels* (prevedeno leta 1894, 1907, 1926, 1942, ponovno prevedeno leta 1951);
6. Mark Twain – *The Prince and the Pauper* (prevedeno leta 1910, ponovno prevedeno leta 1953);
7. Robert Louis Stevenson – *Treasure Island* (prevedeno leta 1920, ponovno prevedeno leta 1950);
8. Mark Twain – *Adventures of Tom Sawyer* (prevedeno leta 1921, ponovno prevedeno leta 1947);
9. Jules Verne – *Michel Strogoff* (prevedeno leta 1923, ponovno prevedeno leta 1955);
10. Carlo Collodi – *Pinocchio* (prevedeno leta 1926, 1943, ponovno prevedeno leta 1951);
11. Karl May – *Winnetou* (prevedeno leta 1931, ponovno prevedeno leta 1952);
12. Erich Kästner – *Pünktchen und Anton* (prevedeno leta 1937, ponovno prevedeno leta 1955);
13. Felix Salten – *Bambi* (prevedeno leta 1938, ponovno prevedeno leta 1953);
14. Rudyard Kipling – *The Second Jungle Book* (prevedeno leta 1943, ponovno prevedeno leta 1951).

Pri pregledu teh prevodov sta bili izločeni deli *Kraljevič in berač* in *Gulliverjeva popotovanja*, saj so bili vsi predvojni prevodi tako radikalno okrajšani in predelani, da besedilna primerjava s kasnejšimi prevodi ni bila mogoča. Tako je ostalo le 12 del: od teh dvanajstih je bilo ugotovljeno, da le pri treh prevodih ni prišlo do ideoloških premikov – pri Kiplingu, Twainu in Collodiju. Pred-socialistična Kiplingova *Knjiga o džungli* je bila okorno prevedena, polna hrvatizmov, medtem ko so povojni prevodi te odmike od jezikovne norme odpravljali. Ponovna prevoda *Toma Sawyerja* in *Ostržka* pa sta nastala zaradi popolnoma drugih razlogov: v obeh primerih se zdi, da sta bila problematična za novo socialistično družbo predvsem prevajalca.

Poglejmo si najprej primer *Ostržka*, ki sta ga pred letom 1945 prevedla dva prevajalca: prvi je delo prevedel leta 1926 – Joža Lovrenčič (1890–1952), znan predvojni katoliški pesnik, ki se ni odzval na pozive OF po kulturnem molku in je v očeh nove oblasti tudi kolaboriral z okupatorjem, ker je med vojno postal ravnatelj gimnazije v Gorici. Leta 1946 so ga prisilno upokojili in obsodili na dve leti prisilnega dela (Lovrenčič 2010). Drugi prevajalec pa je bil selezijanski duhovnik Josip Meze (1882–1951), ki je *Ostržka* prevedel leta 1943. Nobenega od teh prevodov po vojni niso ponatisnili, temveč so leta 1951 naredili novega: ustvaril ga je Albert Širok¹ (1895–1985), ki je po vojni deloval v okviru Ministrstva za šolstvo in kasneje postal eden izmed urednikov v na novo ustanovljeni Mladinski knjigi v Ljubljani.

Pri *Tomu Sawyerju* je zgodba še malce bolj zapletena: prvi prevod tega klasičnega besedila Marka Twaina je nastal leta 1921, vendar je bil prevod poln arhaizmov. Ponovno je bil preveden leta 1947, tik po zaključku vojne. Prevedla ga je Milena Mohorič, predvojna pisateljica, komunistka, članica OF in partizanka. Kljub bleščeči politični karieri po osvoboditvi, ko je postala namestnica ministra v prvi povojni vladi, so jo leta 1949 obsodili kot informbirojevko in jo zaprli. Po tem dogodku so Mileno Mohorič izbrisali iz javnega življenja: njena prozna dela se nikoli ne omenjajo v zgodovinah slovenskega slovstva, ne najdemo je v antologijah iz tega časa (Sturm Schnabl 1997/1998; Kralj 2010: 160–169) in celo njen prevod *Toma Sawyerja*, ki je jezikovno tekoč in zvest izvirniku, se nikoli več ne ponatisne. Na novo ga prevede Janez Gradišnik leta 1960 in ta nov prevod se potem ponatisne kar devetkrat med letoma 1960 in 1994.

Pri pregledu ostalih devetih del (tj. pravljice bratov Grimm in Hansa Christiana Andersena, *Bambi*, *Koča strica Toma*, *Robinson Crusoe*, *Otok zakladov*, dela Karla Maya, Ericha Kästnerja in Jules Verna) pa se izkazalo, da so bili vsi ti prevodi ideološko popravljani v besedilu samem. In prav pri vseh se je izkazal za problematičen en sam vidik izvirnih besedil.

V prvih letih po vojni se je namreč na Slovenskem ideološka bitka vodila predvsem na področju dialektičnomaterialistične indoktrinacije mladine in je potekala večinoma prek šolskega sistema in založniške politike. Arhivsko gradivo različnih partijskih komisij in komisij SZDL – od ideološke, prek komisije za tisk in agitacijo, za idejna vprašanja kulture, za družbeno-politične odnose in idejno-politične probleme, za politično in idejno vzgojno delo, za politično propagando in informativno dejavnost do komisije za založniško dejavnost in tisk pri CK ZKS (Centralni komite zveze komunistov Slovenije) in SZDLS – kaže, da je bila ost ideološkega boja desetletja, vendar pa

1 Če ni drugače navedno, so vsi biografski podatki o prevajalcih povzeti po leksikonih *Osebnosti: Veliki slovenski biografski leksikon* (2008) in *Slovenski biografski leksikon* (1925–1991).

najodločnejše v prvih dvajsetih letih po koncu vojne, naperjena skoraj izključno proti religioznemu, krščanskemu pogledu na svet. Socialistično obdobje na Slovenskem se je v skladu z Marxovim prepričanjem, da ukinitve religije kot iluzorne sreče ljudstva zahteva njegova resnična sreča (Marx 1843), zavezalo k temu, da bo pomagalo ljudstvu pri odrekanju tem iluzijam. Tedanje vodstvo je bilo mnenja, da se mora partija sistematično truditi in odtegniti mladino od vpliva cerkve, zato so na seji Politbiroja Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije (CK KPS) leta 1950 zapisali sklep: »Vera je najvažnejše vprašanje ZMS,² s starimi ne bomo veliko dosegli, razen v partiji.« (Seja Politbiroja CK KPS, 20. 11. 1950.)

Tako lahko prav v vseh teh povojnih ponovnih prevodih najdemo sistematično izločanje krščanskih elementov, in sicer v besedilih, kjer je teh elementov komaj kaj ter tudi v tistih, ki jih krščanstvo bistveno zaznamuje.

Vzemimo za primer *Bambi* avstrijsko-judovskega pisatelja Felixa Saltena. Izvirnik vsebuje malo religioznih elementov, najdemo pa odlomke, ki poudarjajo trpljenje in krutost življenja v gozdu:

V gozdu je tiho, toda vsak dan se pripeti kaj strašnega. Nekoč so napadle vrane mladega sina prijatelja zajca, ki je ležal bolan, in ga okrutno umorile. Dolgo so poslušali, kako je otožno jokal. Prijatelj zajec je bil ravno na poti in ko je zvedel za žalostno novico, se ni in ni mogel potolažiti.

Drugič spet je pribežala veverica z zevajočo rano na vratu. Ugriznila jo je kuna. Po čudni sreči ji je veverica ušla. Od bolečine ni mogla govoriti, le drvela je skozi gozd z veje na vejo. Vsakdo jo je lahko videl. Drvela je, kakor bi pobesnela. Včasih se je za hip ustavila in sedla, obupano je dvignila prednji šapici, v strahu in bolesti se je prijala za glavico in tedaj se ji je po belih prsih ulila rdeča kri. Celo uro je tako begala, nato se je naenkrat zgrudila, udarila topo ob vejo in padla mrtva na sneg. Takoj so priletele srake in začele svojo gostijo. (Salten 1953: 66.)

Takšni opisi krutosti so bili sprejemljivi za otroško književnost v času socializma, najdemo jih tudi v prevodih pravljic bratov Grimm, kjer golobčki kljujejo oči in mačehe plešejo v razbeljenih železnih coklih (npr. v prevodih *Pepelke* in *Sneguljčice*), tako v prevodu *Bambija* kot Grimmovih pravljic pa se prevajalci v prevodih izogibajo prisotnosti religioznega pogleda na svet. Pri *Bambiju* je religioznost prisotna na koncu povesti, ko skuša stari srnjak svojemu sinu Bambiju razkriti poslednjo skrivnost življenja. Živali v gozdu in na kmetijah namreč malikujejo človeka in mu pripisujejo Božje značilnosti. Starec pa pokaže Bambiju mrtvega divjega lovca na tleh in ga spodbudi k naslednjemu spoznanju:

»Bambi,« fuhr der Alte fort, »erinnerst du dich an das, was Gobo gesagt hat, an das, was der Hund gesagt hat, an das, was sie alle glauben ... erinnerst du dich?«

Bambi vermochte nicht zu antworten.

»Siehst du wohl, Bambi,« sprach der Alte weiter, »siehst du nun, daß Er daliegt, wie einer von uns? Höre, Bambi, Er ist nicht allmächtig, wie sie sagen. Er ist es nicht, von dem alles kommt, was da wächst und lebt, Er ist nicht über uns! Neben uns ist Er und ist wie wir selber, und Er kennt wie wir die Angst, die Not und das Leid. Er kann überwältigt werden gleich uns, und dann liegt Er hilflos am Boden, so wie wir

2 ZMS – Zveza mladine Slovenije (op. avtorice).

anderen, so wie du lhn jetzt vor dir siehst.«

Eine Stille war.

»Verstehst du mich, Bambi?« fragte der Alte.

Bambi erwiderte flüsternd: »Ich glaube ...«

Der Alte gebot: »So sprich!«

Bambi erglühete und sprach behebend: »**Ein anderer ist über uns allen ... über uns und über ihm.**«

»Dann kann ich gehen,« sagte der Alte. (Salten [1923] 1930: 246–247, poudarek dodan.)

V slovenskem prevodu Kristine Brenk iz leta 1953, ki je drugače zelo zvesto preveden, pa lahko naletimo, na prvi pogled, na zelo majhen izpust:

»Bambi,« nadaljuje Starec, »ali se spominjaš, kaj je dejal Gobo, ali se spominjaš, kaj je dejal pes in kar vi vsi verjamete? Ali se spominjaš?«

Bambi ne more odgovoriti.

»Poglej, Bambi,« nadaljuje Starec, »poglej, da leži Človek prav tako na tleh kakor kdo izmed naših. Poslušaj, Bambi! Človek ni vsemogočen, kakor pravijo. Iz Človeka ne izhaja vse, kar raste in živi. Človek ni nad nami. Človek je poleg nas in je tak, kakršni smo mi, kajti Človek pozna prav tako kakor mi, strah, stisko in trpljenje. Človek je lahko premagan kakor mi in tedaj leži, prav tako kakor mi, nebogljen na tleh, leži tako, kakor ga zdajle vidiš pred seboj.«

Dolgo molčita.

»Ali me razumeš?« povpraša Starec.

Šepetaje odgovori Bambi: »Razumem ...«

Starec ukaže: »Tedaj govôri!«

Bambi se razvname in strastno odgovori: »**Človek ni nad nami ... Človek ni vsemogočen ...**«

»Potem lahko odidem,« reče Starec. (Salten 1953: 145–146, poudarek dodan.)

S tem izpustom v prevodu se poslednji nauk Bambijevega očeta spremeni: namesto da bi mu prenesel spoznanje o relativnosti vsega bivajočega nasproti transcendentalni navzočnosti, podrejenosti vsega stvarstva, vključno s človekom, presežnemu in nedosegljivemu Bogu, v slovenskem prevodu Bambi spozna le, da je človek, tako kot vsa ostala živa bitja, zapisan smrti in končnosti. Bambijevo spoznanje v slovenščini je torej demistifikacija človeka in spoznanje o njegovi končnosti, v izvirniku pa Bambi poleg demistifikacije obenem prizna tudi obstoj nekoga, ki presega tako živali kot človeka.

Ta politika izločevanja verskih izrazov iz literature (in tudi filma) je bila uradno preklicana šele leta 1983 (AS 1589, a.e. 697), ko se je praksa izpuščanja religioznih elementov na Komisiji predsedstva CK ZKS za informativno in propagandno dejavnost označila za moralno in pravno nesprejemljivo ter škodljivo, ker načenja vprašanja integritete varstva avtorskega dela in avtorske pravice. Kljub tej načelni sodbi so ideološko prečiščeni prevodi za otroke in mladino nastajali še po tem datumu, še pogostejše pa se je nekritično ponatisnjevalo zgodnejše, cenzurirane prevode. Ker imamo zelo malo kritičnih analiz socialističnih prevodov in se javnost ne zaveda premikov, ki so se načrtno dogajali v tem obdobju, besedila, ki so bila prevedena v tem obdobju, še vedno krožijo v Sloveniji.

Na primer za šolsko leto 2010/2011 je za pouk književnosti v okviru predmeta Slovenščina potrjenih 36 učbenikov. Čisto vsi od teh 36 učbenikov vsebujejo prevode in skoraj polovica izmed njih, tj. 16 učbenikov, uporablja odlomke iz del, ki so bila v povojnem času cenzurirana (Pokorn 2010). Pri tem šteju nisem upoštevala prevodov tistih del, v katerih bi lahko prevodne premike šteli tudi med kulturne ustreznice, npr. prevode, v katerih je praznovanje božiča zamenjano s praznovanjem novega leta, božične počitnice pa z zimskimi počitnicami (kar na primer najdemo v *Piki Nogavički* (Pokorn 2008), ali pa tista dela, ki jih imamo v slovenščini le v enem samem prevodu. Torej, če izločimo takšne prevode, vseeno še vedno najdemo 16 učbenikov z ideološko predelanimi prevodi, čeprav zdaj v slovenskem prostoru obstajajo tudi novejši prevodi, ki odpravljajo te ideološke premike. Splošno bralstvo in strokovna javnost se večinoma ne zavedata, da so bila ta besedila spreminjana, še posebej zaradi tega, ker takšnega sistematičnega ideološkega poseganja v prevode ne zasledimo istočasno tudi pri prevodih literature za odrasle. Čeprav so na tržišču dostopni tudi ideološko nespremenjeni prevodi teh istih besedil, je to nezavedanje ideoloških posegov po vsej verjetnosti pglavitni razlog, da prevode, ki so ideološko spremenjeni in ki so nastali v povojnem obdobju, še vedno ponatiskujemo, beremo, izposojamo in jih uvrščamo v osnovnošolska berila in učbenike za slovenski jezik in književnost.

Doslednost izločanja in premeščanja religioznih elementov v prevodih otroške literature (gl. tudi Mazi-Leskovar 2011; Orel Kos 2007) kot tudi v ponovnih ponatisih izvirne slovenske mladinske literature (Svetina 2009a, 2009b, 2011a, 2011b) je bila odraz jasno izražene, čeprav javnosti skrite, usmeritve politike povojnega vodstva Slovenije in Jugoslavije, ki se je izrazila na primer na seji Politbiroja CK KPS leta 1950 v naslednjem sklepu: »sistematično [se] truditi, da odtegnemo mladino vplivu cerkve.« (Seja Politbiroja CK KPS, 20. 11. 1950; Drnovšek 2000: 253.) Kako je politiki uspelo zagotoviti takšno uniformnost pri ideoloških posegih v prevode, pa je drugo vprašanje, ki zahteva pogled predvsem v uredniško politiko v socialističnem obdobju v osrednjih založniških hišah na Slovenskem.

Viri

- MAY, Karl, 1931: *Winnetou*. Prevedel dr. Anton Jehart. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
SALTEN, Felix, 1931: *Bambi: Eine Lebensgeschichte aus dem Walde*. Berlin, Vienna, Leipzig: Paul Zsolnay Verlag.
SALTEN, Felix, 1938: *Bambek*. Prevedel Vinko Lavrič. Celje: Družba sv. Mohorja.
SALTEN, Felix, [1953] 1970: *Bambi*. Prevedla Kristina Brenkova. Ljubljana: Mladinska knjiga.
SWIFT, Jonathan, 1894: *Potovanje v Liliput*. Prevedel Vinkoregar. Ljubljana: Janez Giontini.

Arhivsko gradivo

- Arhivi Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije (Zveze komunistov Slovenije)
AS 1589, a.e. 697
Arhivi SZDLS
AS 537, a.e. 139

Literatura

- CANKAR, Izidor idr. (ur.), 1925–1991: *Slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. Elektronska verzija <http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:header/VIEW/>.

- DESMIDT, Isabelle, 2006: A Prototypical Approach within Descriptive Translation Studies? Colliding Norms in Translated Children's Literature. Jan van Coillie, Walter P. Verschueren (ur.): *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*. Manchester, New York: St Jerome. 79–96.
- DRNOVŠEK, Darinka, DOLINAR, France (ur.), 2000: *Zapisniki politbiroja CK KPS/ZKS (1945–1954)*. Viri, Objava arhivskih virov, 15. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- DU-NOUR, Miryam, 1995: Retranslation of Children's Books as Evidence of Changes of Norms. *Target* 7/2. 327–346.
- FERNANDEZ LOPEZ, Marisa, 2000: Translation Studies in contemporary children's literature: comparison of intercultural ideological factors. *Children's literature association quarterly*. 29–37.
- FILIPČIČ, Vicenc (ur.), 2010: *Katalog učbenikov za šolsko leto 2010/2011, Osnovna šola*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- GADAMER, Hans-Georg, 2001: *Resnica in metoda*. Prevedel Tomo Virk. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (Zbirka Labirinti).
- KOCIJANČIČ POKORN, Nike, 2010: »Pravljice brez nezdravih primesi osladnega pobožnjakarstva: (ob bok potrjevanju izbora učbenikov v osnovni šoli).« *Literatura* 22/231–232. 1–13.
- KRALJ, Lado, 2010: Danes so njene kratke zgodbe pozabljene. Milena Mohorič: *Zgodbe iz tridesetih let*. Ljubljana: Beletrina. 154–169.
- KRIŽAJ ORTAR, Martina idr., 2005: *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja: Slovensščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- LEFEVERE, André, 1992: *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London, New York: Routledge.
- LOVRENČIČ, Jože, 2010: *Ves vaš ljubeči očka: pisma hčerki Nini*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Gorica: Goriška Mohorjeva družba.
- MALMKJAER, Kirsten, 2003: What happened to God and the angels? An exercise in translational stylistics. *Target* 15/1. 37–58.
- MALMKJAER, Kirsten, 2004: Censorship or error: Mary Howitt and a problem in descriptive TS. Gyde Hansen, Kirsten Malmkjaer, Daniel Gile (ur.): *Claims, changes, and challenges in translation studies*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 141–156.
- MARX, Karl, 1843: *Introduction to A Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Right. Karl Marx in Deutsch-Französische Jahrbücher, February, 1844*. <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1843/critique-hpr/intro.htm>
- MAZI-LESKOVAR, Darja, 2011: *Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika* (Zora 78). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.
- OITTINEN, Riitta, 2006: No Innocent Act: On the Ethics of Translating for Children. Jan van Coillie, Walter P. Verschueren (ur.): *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*. Manchester, New York: St. Jerome. 35–45.
- OREL KOS, Silvana, 2001: Let divjih labodov med nebese in peklom. Martina Ožbot (ur.): *Prevajanje Prešerena, prevajanje pravljic*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 289–309.
- PUURTINEN, Tiina, 1992: Dynamic style as a parameter of acceptability in translated children's books. Klaus Kaindl, Franz Pöchhacker, Mary Snell-Hornby (ur.): *Translation Studies: An Interdiscipline*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 83–90.
- RICOEUR, Paul, 2004: *Sur la traduction*. Paris: Bayard.
- RICOEUR, Paul, 2006: *On Translation*. London, New York: Routledge.
- ŠIRCELJ, Martina, 1961: *Bibliografija slovenskih mladinskih del od 1945–1958*. Manuscript, available in Bibliographical division of the National and University Library in Ljubljana, Slovenia.
- STANONIK, Tončka, BRENK, Lan (ur.), 2008: *Osebnosti: Veliki slovenski biografski leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- STURM SCHNABL, Katja, 1997/98: Ženska kot avtorica in lik v novejši slovenski književnosti. *Jezik in slovstvo* 43. <http://www.ff.uni-lj.si/publikacije/jis/lat1/043/33c03.htm>
- SVETINA, Peter, 2009a: Mladinska književnost med meščanstvom in socializmom: dve zgodbi ene Bratovščine Sinjega galeba. *Jezik in slovstvo* 54/5.15–31.
- SVETINA, Peter, 2009b: Še pomnite, tovariši ali pogled na slovensko mladinsko literaturo. *Literatura* 21/222. 1–8.
- SVETINA, Peter, 2011a: Mladinska književnost in socializem: strukturne spremembe v mladinskem romanu na Slovenskem v letih 1945–1955. *Otrok in knjiga* 38/80. 22–29.
- SVETINA, Peter, 2011b: Pionirji na promenadi: slovenska mladinska književnost med obema vojnoma in oblikovanje literarnega kanona po drugi svetovni vojni. Peter Svetina (ur.): *Pionirji na promenadi*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 551–598.
- VENUTI, Lawrence, 1995: *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London, New York: Routledge.